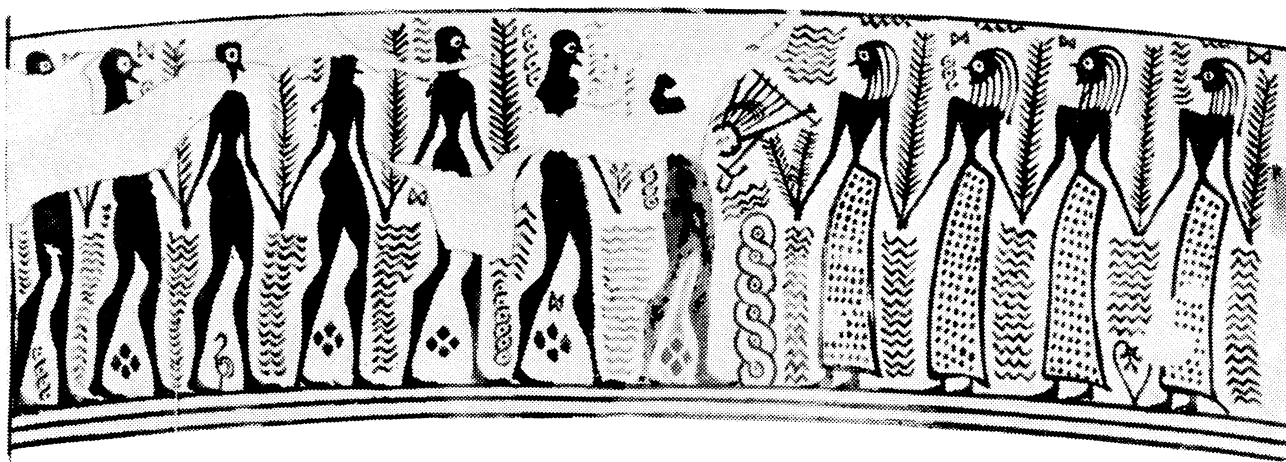

Palmsöndagen

[Procession med kvistar från en loutrophoros - hydria, ett rituellt vattenkärl, från Analatos i Grekland, 700-talet f Kr]

20:e mars 2016 i Slottskyrkan

TILL INTROITUS

(Ps 118:25; Matt 21:9; Mark 11:9-10; Luk 19:38; Joh 12:13)

*Hosanna filio David:
benedictus qui venit
in nomine Domini.
Rex Israel:
Hosanna in excelsis.*

*Hjälp oss, Davids son!
välsignad är den som kommer
i Herrens namn.
Israels Konung,
hjälp oss från höjderna!*

(Ps·118:1, 22, 23, 27, 28.)

Confitemini Domino
quoniam bonus,
quoniam in sæculum
misericordia eius.

Bekänn Herren,
ty han är god,
ty i evighet
är hans barmhärtighet.

Hosanna filio David...

Hjälp oss, Davids son!

Lapidem quem
reprobaverunt ædificantes,
hic factus est in caput anguli.

Stenen som
byggarna förkastade,
den har blivit till en hörnsten.

Hosanna filio David...

Hjälp oss, Davids son!

A Domino factum est istud,
et est mirabile in oculis nostris.

Av Herren har detta blivit,
och det är underbart i våra ögon.

Hosanna filio David...

Hjälp oss, Davids son!

Deus Dominus et illuxit nobis.
Instruite sollemnitatem
in ramis condensis,
usque ad cornua altaris.

Herren Gud har också upplyst oss.
Ordna högtiden
med tätt med kvistar
ända till altarets hörn.

Hosanna filio David...

Hjälp oss, Davids son!

Deus meus es tu,
et confitebor tibi,
Deus meus et exaltabo te.

Hosanna filio David...

Min Gud är du,
och jag skall bekänna dig,
min Gud, och upphöja dig.

Hjälp oss, Davids son!

EFTER GT

Ingrediente Domino
in sanctam civitatem,

Hebraeorum pueri
resurrectionem vitae pronuntiantes,

Cum ramis palmarum:
«Hosanna, clamabant,
in excelsis».

Cumque audisset populus,
quod Iesus veniret
Ierosolymam,
exierunt obviam ei.

Cum ramis palmarum:
«Hosanna, clamabant,
in excelsis».

Medan Herren skred in
i den heliga staden,

de hebreiska barnen,
förkunnande livets återuppståndelse

med palmkvistar,
“Hjälp oss”, ropade de,
“från höjden”.

Men när folket hade hört
att Jesus skulle ha kommit
till Jerusalem,
gick de ut, honom till mötes

med palmkvistar,
“Hjälp oss”, ropade de,
“från höjden”.

TILL NATTVARDEN

*Pueri Hebraeorum,
tollentes ramos olivarum,
obviaverunt Domino,
clamantes et dicentes:
« Hosanna in excelsis ».*

*De hebreiska barnen,
bärande olivkvistar,
gick ut och mötte Herren,
ropande och sägande
« Hjälp oss i höjderna ».*

(Ps 24)

Domini est terra
et plenitudo eius,
orbis terrarum
et qui habitant in eo

Herrens är jorden,
och dess mångfald,
jordarnas omkrets
och de som bor på den.

Quia ipse super maria
fundavit eum,
et super flumina
firmavit eum.

Ty över haven har han
grundlagt den,
och över floderna har han
fastlagt den.

Quis ascendet
in montem Domini,
aut quis stabit
in loco sancto eius?

Vem skall gå upp
på Herrens berg,
och vem skall stå
på hans heliga plats?

Innocens manibus
et mundo corde,
qui non
accepit in vanum nomen eius,
nec iuravit in dolum.

Den med oskyldiga händer
och rent hjärta
som inte
av fåfänga tagit hans namn,
och inte svurit (lovat) i ont uppsåt.

Hic accipiet benedictionem
a domino,
et iustificationem
a Deo salutari suo.

Denne ska ta emot välsignelse
av Herren,
och rättfärdigande
från Gud sin frälsning.

Hæc est generatio
quærentium eum,
quærentium faciem Dei Iacob.

Här är släktet som
efterfrågar honom,
efterfrågar Jakobs Guds ansikte.

Attolite, portæ, capita vestra,
et elevamini, portæ æternales,
et introibit rex gloriæ.

Lyft, portar, era huvuden,
och höj er, eviga portar,
och ärans kung skall gå in.

Quis est iste rex gloriæ?
Dominus fortis et potens,
Dominus potens in prælio.

Vem är denne ärans kung?
Herren, stark och mäktig,
Herren, mäktig i strid.

Attolite, portæ, capita vestra,
et elevamini, portæ æternales,
et introibit rex gloriæ.

Lyft, portar, era huvuden,
och höj er, eviga portar,
och ärans kung skall gå in.

Quis est iste rex gloriæ?
Dominus virtutum ipse
est rex gloriæ.

Vem är denne ärans kung?
Krafternas Herre själv
är ärans kung.

POSTLUDIUM

Ave Regina caelorum,
Ave Domina Angelorum:

Hell dig, himlars Drottning,
Hell dig, Änglars Härskarinna.

Salve radix, salve porta,
Ex qua
 mundo lux est orta:

Var hälsad, rot, var hälsad, port,
genom vilken
 ljuset gått upp för världen.

Gaude Virgo gloriosa,
Super omnes speciosa:

Gläds, ärofulla jungfru,
vackrare än allt.

Vale, o valde decora,
Et pro nobis Christum exora.

Farväl, o rikt smyckade,
och åt oss bed till Kristus.

[En av de fyra stora Maria-antifonerna, som sjungs efter en gudstjänst, här i en version från A84, en 1400-talshandskrift med Birgittasystrarnas musik, inköpt 1893 till Kungliga Biblioteket från prinsen av Borghias bibliotek. *Ave Regina* sjungs från kyndelsmäss till och med stilla veckan, *Alma redemptoris mater* (Frälsarens hulda moder) i juletid, *Regina Cæli* (Himmelens drottning) under påsken och *Salve Regina* (Var hälsad, drottning) för övrigt.]

Beträffande vintersolstånd (t ex Sol invictus, Jul), sommarsolstånd, vårdagjämning (påsk) och höstdagjämning (lövhyyddohögtid) är det en viss tid på året som firas, men annars var man under förkristen tid eller tidig medeltid inte så intresserad av att fira en händelse vid den tid på året då den skulle ha inträffat. På epifania, trettondagen, firades alla Jesu "framträdanden" (vilket är vad *epifania* betyder), och av julnattsevangeliets framgång att man velat placera händelseförloppet på sommaren, eftersom några herdar i samma nejd voro ute på på marken och höllo vakt om natten över sin hjord, vilket man gör på sommaren men inte på vintern.

Palmkvistprocessionen med sången *Hôšî'â-nā'* (Hjälp oss) som återges i Ps 118: 25-27 framförs under sista dagen av lövhyyddohögtiden som inträffar under hösten (i år är det 4:e oktober), vilket skulle kunna tyda på att man velat placera Jesu intåg i Jerusalem på hösten, kanske för att koppla ihop den med solförmörkelsen hösten år 29 (då Jesus skulle varit 33 år om han föddes 4 f Kr). Av evangelisterna är det bara Johannes som anger när han tågade in i Jerusalem (onsdagen före påsk?), medan synoptikerna, om jag uppfattar saken rätt, inte säger något om detta.

Motivet med en kung som i ringhet rider på en åsna finns i 1 Kung 1:33, 38, 44, och Sak 9:9, men också i (Babyloniska) Talmud, Sanhedrin 98a från 300-talet, där det sägs att om vi är värdiga kommer Messias på himmelens skyar som i Dan 7:13-14, men om vi är ovärdiga kommer han på en åsna som i Sakarja¹. Att motivet var känt vid Jesu tid framgår av att det finns citerat i både Matt 21:4-5 och Joh 12:14-15. Hos synoptikerna poängteras också att åsneritten på ett eller annat sätt är förberedd i förväg (Matt 21:1-3; Mark 11:1-6; Luk 19:29-33).

1 http://www.halakhah.com/sanhedrin/sanhedrin_98.html

Sångerna vi sjungit är från den medeltida palmsöndagsprocessionen. Och sjöng gjorde *Pisces Dei*, “Guds fiskar”. I Nya testamentet finns en utvecklad fisksymbolik av osäkert ursprung: “Jag ska göra er till människofiskare” säger Jesus, och använder fisken som symbol vid flera tillfällen: “Med himmelriket är det också som när man lägger ut ett nät i sjön och får fisk av alla slag i det.”, “Finns det någon far ibland er som ger sin son en orm när han ber om en fisk?”, de underbara fiskafångena i Luk. 5 och Joh. 21 (“Den natten fingo de intet”, ni vet) som handlar om hur man ska missionera, den mystiska fisken med silverpenning i munnen i Matt. 17:27, eller när han utfodrar femtusen med fem bröd och två fiskar, resp fyratusen med sju bröd och några fiskar.

Efter detta fick fisksymbolen en än större betydelse hos de kristna. Tertullianus sade c:a år 200 att vi kristna är små fiskar eftersom vi är födda i vatten, alltså pånyttfödda genom dopet. Och när man upptäckte att om man sade “Jesus Kristus, Guds Son, vår Frälsare” på grekiska, “Iesous Christos Theou Yios Soter” och tog första bokstaven i varje ord, så fick man ordet *Ichthys* som betyder “fisk”, så var lyckan gjord. Eftersom ett grekiskt litet “a”, alfa, ser ut som en liten fisk, och Jesus sade att han var “alfa och omega” så blev glädjen än större. De tidiga kristna i Rom lär således ha klottrat “lilla a” lite här och var, i katakomber och annorstädes.

Slutligen finns vi på <http://paradox.provocation.net/medeltid/index.htm>